

THEOKRITS FEMTE IDYL

oversat af Tore Røvs Kristoffersen

Scenen er Syditaliens natur. To hyrder, Lakon og Komatas, anklager hinanden for tyveri og begynder et skænderi, hvor de kaster diverse fornærmelser i hovedet på hinanden. De beslutter sig for at dyste mod hinanden i sang og vædde henholdsvis et lam og en gedebuk. Til dommer vælges skovhuggeren Morson. Under dysten, hvor de to skiftes til at synge om forskellige emner, beskrives naturen og hyrdelivet, mens hyrdernes praleri og fornærmelserne fortsætter. Til slut erklærer Morson Komatas for vinderen, og han lover at ofre det vundne lam til nymferne.

KOMATAS

Kom, stik nu af, mine geder, fra fæhyrden, ham Sybaritten, 1
ham der Lákon! Han stjal sgu i går min gedeskindskeppe.

LAKON

Tag og kom væk fra den kilde, små lam, har I ikke bemærket
ham, der i forgårs har hugget min panfløjte, ham der Komátas?

KOMATAS

Hvaffor en panfløjte du? Har du da, Sibyrta's slave, 5
haft så'n én engang? En panfløjte! Rækker det ikke
for dig at blæse i fløjten af siv med Kórydon længer?

LAKON

Lýkon har givet den til mig, du "fribårne." Hvaffor en kappe
er det, som Lakon har snuppet og smuttet med? Sig det, Komatas;
selv Eumáras, din herre, har end ikke tæppe til sengen. 10

KOMATAS

Krókylos gav den til mig, den spraglede, siden jeg ofred
geden til nymferne. Dengang, din skid, gik du helt fra forstanden,
grøn af misundelse var du. Nu fik du mig endelig afklædt!

LAKON

Det var, ved kystguden Pan, ikke mig sguda, ikke mig Lakon,
søn af Kaláthis, som ribbed dit skind! Ellers, ærede herre, 15
må jeg bli sindssyg og springe fra klippen derovre i Krathis.

KOMATAS

Og det var ikke, min godeste mand, ved søernes nymfer,
- gid de må være mig milde og nådigt stemte desuden -
ikke Komatas, der listed sig hen og berøved dig fløjten.

LAKON

Hvis jeg tror dine ord, lad mig lide det samme som Daphnis. 20
Men altså, har du et kid til et væddemål - det er jo intet
særligt - så vil jeg dyste i sang med dig, indtil du opgir.

KOMATAS

“Grisen dysted engang med Athene.” Fint, her er kiddet,
det vil jeg vædde, men du, du skal satse et smælderfedt smålam.

LAKON

Hvordan sku det, din luskede ræv, være rimligt for mig mon? 25

Hvem klipper hår fra en ged fremfor lammeuld? "Hvem" som man siger,
"malker en tævehund fremfor en ged, der lige har læmmet?"

KOMATAS

Én, der tror han vil vinde – som du jo gør – over sin nabo,
"hvepsen, der brummer om kap med cikaden." Men altså, hvis ikke
kiddet er indsats nok, så tag bukken med. Lad os begynde! 30

LAKON

Du må ha ild i din røv, som du skynder dig. Kom, du vil synge
sødt, hvis du sætter dig her ved oliventræet i krattet,
her, hvor det kølige vand kommer dryppende, her, hvor der vokser
græs og et leje af strå ligger klar, og hvor græshopper skratter.

KOMATAS

Jamen jeg skynder mig ikk: jeg er vred på dig, siden du vover 35
sådan at se mig direkte i øjnene. Mig, der har oplært
dig, mens du stadig var dreng. Det er takken man får for besværet.
Ja, "hold ulveunger, hold hunde, de mæsker sig med dig!"

LAKON

Hva? Og hvornår skulle jeg have lært eller hørt noget brugbart
fra din side, din usle og uanstændige mandsling? 40

KOMATAS

Dengang jeg røvpuled dig og du pintes, imens dine geder,
gennemboret af bukken, de brægede. Dét har jeg lært dig!

LAKON

Må du ej dyber' begrades, din pukkelryg, end du ku pule!

Kom nu her, det blir sidste gang du skal hyrdesangdyste.

KOMATAS

Nej, jeg vil ikke derover. For her er der ege og urter, 45

her er der bier, der surrer vidunderligt rundt omkring kubem,

her er der kølende vand fra to kildevæld; oppe fra træet

kvidrer fuglene skønt, og skyggen her overgår meget

skyggen hos dig. Og et fyrretræ her kaster kogler fra toppen.

LAKON

Fårepelse og uld vil du træde på – jeg garanterer – 50

hvis du begir dig herhen, og blidere er de end søvnen.

Men dine gedeskind dér, de stinker sgu værre end du gør.

Og jeg vil vie som offer et blandingskar helt fuldt af sødmælk

til de hellige nymfer, og ét med den lækreste olie!

KOMATAS

Men hvis du kommer hér, vil du gå på de blødeste bregner, 55

og på den blomstrende mynte, og her er der hun-gedehuder,

fire gange så blide som dine fåreuldsvamse.

Otte junger fyldt med mælk til Pan vil jeg ofre,

otte skåle, desuden, med bikager fulde af honning!

LAKON

Dyst bare mod mig fra dér, hvor du står, og syng dine sange, 60
bliv hvor du er, og behold dine egetrær! Nå, hvem bedømmer?
Hvem er vor dommer? Lykópas, ham kvæghyrden, gid han dog var her.

KOMATAS

Nej, ham gider jeg ikke. Men manden dér, hvis du vil ha det,
ham den skovhugger dér kan vi kalde på. Nær ved dig går han
rundtom og samler sig brænde fra trælyngen. Han hedder Mórson. 65

LAKON

Ja, lad os kalde på ham.

KOMATAS

Du spørger ham.

LAKON

Ven! Vil du ikke
komme et øjeblik her? For vi strides om, hvem er den bedste
hyrdesanger af os to. Og giv ikke, kæreste Morson,
særbehandling til mig - men støt heller ikke rivalen!

KOMATAS

Ja, ved nymferne, Morson, min ven, du må endelig ikke 70
favorisere Komatas - men ham der skal ikke ha fortrin!
Se, Sibyrta fra Thúrioi by har flokken af uldfår,
mens Sybaritten Eumáras er denne her gedefloks ejer.

LAKON

Ingen spurgte da dig, ved Zeus, om det er Sibyrtas
eller mig selv, din slyngel, der ejer den? Hvor du dog knevrer! 75

KOMATAS

Prægtige menneske! Alt jeg har sagt er jo fuldkommen rigtigt,
intet af det er pral. Du er alt for glad for at skændes.

LAKON

Sig, hvad du har at sige, men tal ikke gæsten til døde,
lad ham, ved Paían, nå levende hjem, Komatas, din vrøvler.

(Dysten begynder)

KOMATAS

Muserne elsker mig mere, langt mere end sangeren Daphnis,
to unge bukke vied jeg dem for nylig som offer. 80

LAKON

Sikkert, men mig er Apollon helt tosset med. Jeg har en lækker
vædder jeg opfeder til ham. For snart er det tid til Karneía.

KOMATAS

Alle de geder jeg malke, har tvillinger, alle på nær to.
Pigen ser mig og sir "stakkels skat, skal du malke alene?" 85

LAKON

Fy fy! Lakon kan snildt fylde fletkurve, næsten en hel snes,
helt op med ost, og han knalder blandt blomsterne ynglingeknøsen.

KOMATAS

Gedehyrden blir ramt: Klearísta hun kaster med æbler,
når han passerer med flokken, og sukkersødt pifter hun til ham.

LAKON

Og når min Krátidas mildt kommer fårehyrden i møde, 90
gør han mig vild! Og hans glinsende hår falder blødt om hans skuldre.

KOMATAS

Men anemone og hundetornblomst er jo ikke det samme
som de roser, der gror i et bed langs gærdet af tjørne.

LAKON

Olden kan ej heller lignedes med vildæbler; stenegens agern
har jo en tynd grov skal, men æbler er søde som honning. 95

KOMATAS

Jeg vil forære en due til jomfruen nu med det samme,
enebærbusken er der, hvor jeg fanged den, dér har den rede.

LAKON

Men når jeg klipper det koksgrå får, vil jeg skænke den bløde
krøluld til Krátidas, helt af mig selv, til at lave en kåbe.

KOMATAS

Psst! Kom nu væk, mine kid, fra det olietræ. Hér skal I græsse, 100
her på den stejle skråning og her, hvor der gror tamarisker.

LAKON

Løb I nu bort fra den eg, min Kónaros og min Kinaítha,
kom kun til græsning herovre på østsiden, lissom Phaláros.

KOMATAS

Jeg har et fad af cypres og desuden en vinblandingsvase,
som er Praxíteles' værk, og dem har jeg gemt til min pige. 105

LAKON

Jeg har en fornem hund, som er fåreglad, den kvæler ulve,
den vil jeg gi til min fyr til at jage alle slags vilddyr.

KOMATAS

Græshopper, I, som så frækt hopper hen og krydser mit rækværk,
ødelæg ikke med bid mine vinranker, de er helt tørre!

LAKON

Se lige ham der, cikader, jeg driller ham, mæh-gedehyrden, 110
det er på samme facon I udfordrer høstmænd på marken.

KOMATAS

Hvor jeg dog afskyr de ræve med buskede haler, der lusker

rundt hos Míkon om aftnen og uafbrudt hapser hans druer.

LAKON

Jeg foragter til gengæld de biller, som evig og altid
ankommer, båret af vinden, og æder Philóndas's figner. 115

KOMATAS

Husker du ikke dengang, hvor jeg knepped dig, du skar grimasser,
logrede fint med din hale og klamred dig fast til det træ dér?

LAKON

Det kan jeg slet ikke mindes; men derimod da du blev bundet
fast lige her af Eumáras, som piskede dig, det kan jeg huske!

KOMATAS

Se, der er én der blir vred, har du ikke bemærket det, Morson? 120
Gå nu til gammelmors grav, for dér må du straks plukke strandløg.

LAKON

Jeg provokerer da vist også nogen nu, Morson, det ser du.
Gå nu til Háleis-floden, og grav dig en alpeviol op.

KOMATAS

Hímera-kilden skal flyde med mælk fremfor vand, og du, Krathis,
måtte du rødnes af vin og la dine siv bære frugter! 125

LAKON

Lad Sybarítis flyde med bihonning, og lad min pige
dyppe sin kande ved daggry i bivoks i stedet for ferskvand!

KOMATAS

Sneglebælg svælger de i, æder gedeurt gør mine geder,
lissom de træder på mastiks, og ligger i jordbærtræ-frugter.

LAKON

Herovre vokser melisse, som fårene går og fortærer, 130
herovre blomstrer der mængder af soløjer, ligesom roser.

KOMATAS

Jeg elsker ikke Alkíppa; forleden dag greb hun mig ikke
i mine ører og kyssede mig, da jeg gav hende duen.

LAKON

Men jeg elsker Eumédes, ja meget højt: da jeg foræred
panfløjten til ham som gave, så kyssede han mig så heftigt. 135

KOMATAS

Altså, en nattergal, Lakon, bør slet ikke dyste mod skader,
eller en hærfugl mod svaner. Din sølle fyr, du er for stridbar.

MORSON

Fårehyrden befaler jeg: stop! For lammet, Komatas,
giver Morson til dig. Til nymferne skal du nu vi det,

send så et godt stykke kød efter offeret hurtigt til Morson! 140

KOMATAS

Det vil jeg gøre, ved Pan! Min gedeflok, hop allesammen,
hop nu omkring og prust, og se hvor højt jeg vil grine
ad denne fæhyrde Lakon; for endelig har jeg nu vundet
lammet fra ham; så sammen med jer vil jeg springe til himlen!

Ja, mine geder! Fat mod, mine hornede dyr, for i morgen 145
vil jeg vaske jer alle som én i Sybaris-søen.

Du dér, Leukítas, du bissende buk, bedækker du nogen
af mine geder, før nymferne fuldt har annammet lammet,
smadrer jeg nosserne på dig! Han gør det igen! Jeg sku være,
hvis jeg ej knuser de klunker, Melanthios ikke Komatas. 150

NOTER

Theokrits (ca. 310-250 f. Kr.) femte idyl er tidligere udgivet i dansk oversættelse ved Simon Meisling i 1825 (i *Theocrits bucoliske Digte*) og ved Sigurd Müller i 1872 (i *Fem Digte af Theokritos*) og igen i 1915 (i *Theokrit. Udvalgte Digte*), men mig bekendt ikke siden da, på trods af at forfatteren ellers har været flittigt oversat. Dette skyldes sandsynligvis tekstens til tider grove seksuelle indhold, og de relevante tekststeder er da også nedtonet og eufemiseret i de ældre oversættelser, i Müllers første udgave er versene 41-42 ligefrem udeladt. Ikke desto mindre er teksten en poetisk perle, som fortjener en oversættelse til moderne dansk. I min oversættelse har jeg, så godt jeg kunne, forsøgt at gengive, hvad jeg opfatter som Theokrits stil. Theokrit digtede på et dorisk-baseret kunstsprog med inddragelse af former fra diverse dialekter. Han balancerer hele tiden mellem det højkulturelle og det vulgære, både hvad angår indholdet i digtene og det sproglige udtryk, hvilket jeg håber at have fanget i min fordanskning.

Oversættelsen er baseret på Gows kritiske udgave (*Theocritus. Edited with a Translation and Commentary by A. S. F. Gow*. Cambridge University Press, 1952). Nedenfor følger nogle forklarende noter til tekstens indhold, primært baseret på Gows omfattende kommentar, udover et par bemærkninger til specifikke oversættelsesvalg.

1: *Sybaritten*, altså borger i Sybaris i Syditalien. Som Gow bemærker, er dette ironisk ment, da Lakon, som er slave, ikke kan være borger. Det historiske Sybaris blev ødelagt og genopbygget flere gange inden Theokrits levetid, og byen blev delvist erstattet af Thurioi (nævnt i linje 72). Det er altså ikke klart, hvad vi præcis skal forstå, når Theokrit taler om disse byer. Jf. Gow II s. 94-95.

14: *kystguden Pan*. Naturguden Pan forbindes med det landlige, med musik og løssluppen seksualitet, og er desuden skytsgud for hyrder. Han er dermed central i Theokrits mytologi, ligesom nymferne. Tilnavnet *Kystguden (Aktios)* kendes bedre som titel på Apollon, jf. Apollonios Rhodios' *Argonautika* 1,402-4 (min oversættelse):

Derpå slæbte og samlede de sten ved kanten af vandet,
Dynged dem op som et alter på stranden dér til Apollon,
Guden for dem, der står ud til søs, og guden for kysten.

15: *Kalaithis* skulle være et kvindenavn, Lakon benævner sig altså ved et metronymikon. Der sigtes til, at han ikke ved, hvem hans far er.

16: *Krathis*, flod nær Sybaris.

20: *Daphnis*, jf. første idyl.

21-22: Sangdysten er et tilbagevendende koncept hos Theokrit (jf. idyl 6 og 8). Reglerne bliver ikke forklaret, men her er der tydeligvis tale om, at den ene deltager begynder at synge to vers om et selvvalgt emne, hvortil den anden deltager skal svare med to vers over samme emne. Herefter går turen tilbage til første deltager, som frit kan skifte emne, når han vil. Dermed bliver det nødvendigvis den, der lægger ud, der har fordelen hele vejen igennem dysten, da han til enhver tid bestemmer, hvad der synges om. Her bliver det da også Komatas, der begynder dysten, som ender med at vinde den – selvom det ikke er klart, præcis hvad dommeren lægger vægt på.

26: *som man siger* er tildigtet af mig for at tydeliggøre, at der er tale om en fast vending. Således bruger jeg også anførselstegn andre steder til at angive det samme, selvom dette ikke er systematisk.

- 29: I antikken blev cikadens "sang" opfattet som meget behagelig.
- 42: *Dét har jeg lært dig!* Jeg tillader mig at tildigte denne sætning, for at tydeliggøre, hvad der er underforstået i den græske tekst.
- 43: Ud over henvisningen til modstanderens udrustning skal man her bemærke ønsket om at lade ham henligge ubegravet, når han dør – en vanskæbne, der ofte henvises til hos Homer. Vi har altså at gøre med en fornærmelse, som på én gang er under bæltestedet og har episke undertoner.
- 45: *urter* oversætter græsk *κύπριος*, altså en specifik plante. Jeg vælger her at følge Bergs *Græsk-Dansk Ordbog*, som ikke tager stilling til hvilken. Da der i det hele taget er stor usikkerhed forbundet med identificeringen af planter i antikke tekster, skal alle mine oversættelser af plantenavne tages med et gran salt.
- 79: *Paian*, titel på Apollon som lægegud.
- 83: *Karneia*, dorisk festival for Apollon i måneden som bærer samme navn, overlappende med august-september.
- 88: *kaster med æbler*, en erotisk ladet gestus, jf. Sten Ebbesen (2012): *Lidt om græske æbler*, AIGIS 12,1.
- 121: *strandløg* blev anset for apotropæiske. Pointen skal altså være, at planten skal bruges til at beskytte sig mod Lakons ondskab. Den alpeviol, der nævnes i 123, er ligeledes apotropæisk.
- 124-27: "In 120-3 each has taunted the other with losing his temper. The meaning and relevance of the following exchanges is presumably that if the taunts are true then the age of miracles has arrived." (Gow II s. 114).
- 132: Åbenbart en almindelig måde at kysse på.
- 147-49: Der fordres rituel renhed i form af seksuel afholdenhed som forberedelse til at foretage en offerhandling. Her er det dog ikke Komatas selv, men hans dyr, der skal være afholdende.
- 150: *Melanthios*, gedehyrde kendt fra Odysseen, som i toogtyvende sang lider en skæbne, der minder om den, som Komatas truer sin gedebuk med.